

Jak se již stalo zvykem, v první kázání kalendářního roku se podíváme na verš, který jsme si jako sbor vylosovali na Silvestra. Je to verš z knihy **Jób 37,5**. V překladu B21 zní takto: **“Podivuhodně Bůh svým hlasem hřmí, působí divy nad naše chápání.”**

Na první pohled je to povzbudivé vyznání víry. Nebojácné, jisté. Je to pro mě až zahanbující důvěra v Boží moc. Důvěra, která mi často v každodenním životě schází.

Ale pozor. Jsme v knize Jób, kdy věci nejsou tak snadné, jak se na první pohled zdají. Když se zadíváme do hloubky, zjistíme, že tento verš je velice zrádný. Působí zbožně, ale skrývá velké nebezpečí troufalé, nezralé ano až fanatické nebo fundamentalistické víry. Z čích úst tento verš zazní a v jakém kontextu jej slyšíme? Pojdme se podívat do předešlých kapitol, což nám, věřím, osvítl i ten náš inkriminovaný verš. Budeme číst z 32.kapitoly prvních deset veršů.

Ti tři muži už přestali Jobovi odpovídat, protože se stále považoval za spravedlivého. Avšak Elihu, syn Barachela Buzského z rodu Ramova, vzplanul proti Jobovi hněvem. Hrozně se rozhněval, že se Job považuje za spravedlivějšího než Bůh. Rozhněval se i na jeho tři přátele, že mu neuměli odpovědět tak, aby Joba usvědčili. Dokud mluvili s Jobem, Elihu čekal, protože byli starší než on. Když ale viděl, že ti tři muži už nemají co odpovědět, vzplanul hněvem. Elihu, syn Barachela Buzského tehdy řekl: „Já jsem jen mladík a vy jste kmeti, proto jsem byl dosud nesmělý, bál jsem se říci vám své mínění. Říkal jsem si: ‚Ať mluví starší, dříve narození ať učí moudrosti.‘ Vše ale na duchu v člověku záleží, dech Všemohoucího dává chápání. Dříve narození nejsou vždy moudřejší, starší nemusejí mít nejlepší úsudky. A proto říkám: Naslouchejte mi, teď zas já vyslovím své mínění.

Po desítkách kapitol psaných ve verších se autor znovu na chvíli vrací k próze. Kniha prózou začala a prózou končí. Všechno ostatní je poezie. Pouze na tomto místě se autor znovu uchýlí k próze - vyprávění.

Prvních šest veršů 32.kapitoly sumarizuje, co se až doposud událo. Vypravěč hodnotí misi tří přátel a toto hodnocení podává z perspektivy poslední postavy - mladého Elihua. Hodnocení je prosté: Jobovi přátelé zaznamenali hned dva góly do vlastní branky. A teď rezignovali a mlčí. Přišli sem s úmyslem potěšit přítele v

utrpení. Neuspěli. Jejich snaha se změnila na moralistický útok. Útok vedli s touhou zastavit Jobovo rouhání, zlomit ho, pokořit a přivést k pokání. Ale ani to se jim nepodařilo. Na toto smutné bojiště vstupuje nečekaný hrdina - mladý muž Elihu.

Kamera poprvé zaostřuje na doposud neznámou postavu. Odkud se vzala? Nevíme. Text o postavě Elihua doposud ani slovem nezavadil. Ale najednou je tu, jakoby spadl z nebe. Tváří se však jako někdo, kdo tu celý čas byl a pozorně poslouchal. Vidíme jeho tvář, červenou vzteky. Rozhněvaný mladý muž. Je našťvaný na všechny. Pobouřený neschopností neúspěšných misionářů pokání. Když vidí, že přátelé bezradně zmlkli a už se evidentně nechystají nic říct, ujímá se slova sám. Jeho řej je příkrá, soudy nemilosrdné, obviňuje Joba i jeho přátele. Jobova vina je zjevná: Předstírá, že je spravedlivější než Bůh. (Což Jób mimochodem nikdy neříká. Tvrdí pouze, že si své viny není vědom. A má pravdu.) Vina Jobových přátel je zase v tom, že na jeho pomyslné rouhání nedokázali přesvědčivě odpovědět. A teď ještě mlčí.

Pro vykladače představuje Elihu vážný problém. Bez uspokojivého výsledku se jím zabývaly celé generace biblických učenců. Jeho náhle zjevení a stejně náhle zmizení narušuje celistvost a logiku architektury knihy. Mluví dlouze, ale nic nového k tomu, co už bylo řečeno, nepřidává. Pouze komentuje a sumarizuje myšlenky již vyslovené v předcházejících kapitolách. Mluví je strozeji a evidentně více našťvaně. S mladickou vervou se nedívá nalevo ani napravo. Padni komu padni. Když konečně domluví, nikdo mu neodpovídá. Nevšímá si ho ani Job, ani jeho přátelé. I samotný Bůh ho v závěru knihy ignoruje. Bůh se vysloví k tomu, co řekl Job, vysloví se k tomu, co řekli jeho přátelé, ale o Elihúovi ani slovo. Jako by nic neřekl. Kdybychom těch šest kapitol jeho promluvy vynechali, nic podstatného, zdá se, by se na charakteru knihy nezměnilo. Naopak by příběh byl plynulejší.

Není tedy k podivu, že většina biblických exegetů se přiklání k teorii, která hlásá, že šest kapitol jeho našťvaného monologu představuje pozdější vsuvku vloženou do textu pozdějším editorem. Teorie předpokládá, že kniha Job byla ve svém původním znění příliš znepokojující pro zbožného konzervativního čtenáře. Když do beznadějně diskuze nakoc vstoupí Bůh, pokárá mravokárné kazatele a naopak pochválí rouhače Joba. Horlivý zlepšovatel textu knihu tedy pro jistotu

doplnil o postavu Elihua. Jeho dlouhých šest kapitol mělo vyřešit zmatek a Jobovy heretické výpovědi doplnit o jasnou pravověrnou perspektivu. Job totiž otevírá trýznivé otázky zpochybňující zaběhnutý obraz Boha. Zbožní přátelé mu na jeho otázky nedokáží dát jasnou odpověď. Spíš naopak, jejich odpovědi zde zní vyumělkovaně až komicky. Konzervativní rabín zmatený obsahem knihy tedy dopisuje další postavu, aby jejím hlasem alespoň částečně vyvážil znepokojivou pointu, že Bůh dal zapravdu Jobovi.

Jsou ale i takový vykladači, kteří hlásají, že Elihu je přece jenom postavou původní (nedoplněnou) a že dokonce plní nezastupitelnou funkci. Klíč ke smyslu Elihuově přítomnosti v textu nám nabízí jeho vlastní slova v úvodu jeho monologu. Představuje se takto: „Já jsem jen mladík a vy jste kmeti, proto jsem byl dosud nesmělý, bál jsem se říci vám své mínění. Říkal jsem si: ‚Ať mluví starší, dříve narození ať učí moudrosti.‘ (vv. 6-7) a později si postěžuje na své předřečníky: Dříve narození nejsou vždy moudřejší, starší nemusejí mít nejlepší úsudky. A proto říkám: Naslouchejte mi, teď zas já vyslovím své mínění. (vv. 9-10)

Takový je tedy Elihu a právě to, jakým je, mu dává místo v kompozici knihy. Je mladý, horlivý a konzervativní a ví o tom. Začíná zdvořilostní úklonou před moudrostí starců. Jeho mentální svět je totožný se světem Jobových přátel. Je však v nevýhodě: oni jsou staří a on je ještě mlok. Snaží se být zdvořilý, nutí se k pokoře, jeho slova jsou však pubertálně drzé. Možná mladý čerstvý konvertita, horlivec, plný mladé nepokojné víry se červená vzteky. Přišel si poslechnout muže, který ještě donedávna zasedal v městské radě, rabiho Joba, a teď vidí jeho temnou proměnu ze vzorného věřícího do (v jeho očích) rouhajícího se skeptika a hluboce ho to zraňuje.

Přátelé vyčerpali argumenty a teď zmlkli. Pomalu se připravují na zpáteční cestu. Zdá se, že skeptik Job triumfuje. Hříšník zůstává bez pokání. A tu se Elihu rozzlobí. Takhle to přece nemůže zkončit. Probudí se v něm mladá radikálnost. Mladistvá, radikální, nezralá a proto nutně fundamentalistická víra.

Moderního západního člověka možná překvapí, že mladík Elihu představuje v knize ten nejvíce konzervativní hlas. Od mladého člověka bychom čekali opak - progresivnost, inovaci, otevřenost novým řešením. Čekali bychom, že bude

liberálnější než starci. Mladost se od stáří ale neliší sklonem ke konzervativnu nebo naopak k liberálnu. Rozdíl mezi mladistvou a zralou mentalitou je mezi umírněností a radikalitou.

Mládí, ať se hlásí k tradičním nebo novátorským proudům, je vždy radikální. Mladému se předmět sporu zdá jednoznačný. Mladí političtí radikálové (ať už nalevo nebo napravo spektra) se můžou propastně lišit v názorech, ale ve způsobu, jak je prosazují si jsou velice podobní. Radikalismus je vždy fundamentalistický, graficky černobílý, má potřebu dovést své předpoklady do absolutních důsledků. Jobovi přátelé jsou konzervativní, ale už jim chybí šťáva, už nemají drive. Tito životem unavení muži už zažili příliš mnoho porážek, omylů a nejistot na to, aby své postoje mohli vyslovovat s plamenem v očích a ostrým jazykem jako tento mladík.

Proč Bůh v závěru knihy tak přísně pokárá Jobovi přátele, ale tohoto mladého radikála přejde mlčením? Vždyť opakuje ty samé myšlenky, co jeho starší kolegové. Obsahově ho Bůh nemá za co chválit, ale na rozdíl od starších kolegů, co se týče pravdivosti jeho srdce, ho ještě není za co trestat. Je ještě mladý a je zde naděje, že z toho vyroste.

Podle Scotta Pecka (amerického psychologa zabývajícího se duchovním vývojem lidí) existuje několik stádií víry člověka. Aby se ještě nehotový člověk vydal na cestu hledání smyslu svého života, musí rozbít slupku zděděné skupinové víry. Víry bez otázek, víry jeho rodičů, která ho formovala možná z venku, ale sám ji nikdy nepřijal za svou. Ok, tomuto věří můj rodiče a jejich přátelé, ale čemu věřím já?

Skořápka je rozbitá, lidské mládě tápe, bloudí, hledá, objevuje. Ochutnává vinu a selhání, pokouší se z tohoto marazmu vyváznout a nalézt něco pevného.

A potom v závanu milosti najde víru - svou víru. Možná ji najde na stejném místě, odkud předtím odešel, možná také jinde. Co ale bylo původně jen tlakem okolí, nyní hoří v něm samotném. Co bylo původně dané jako společenské určení, je nyní nahlíženo jako bytostná pravda.

Ten objev nalezení středu vesmíru je tak silný a tak osvobozující, že mladý konvertita se v následujících letech nutně stává fundamentalistou. Já to jsem zažil. Jeho víra je vroucí a radikální, je upřímně přesvědčený, že to, co našel, mu dává odpovědi na všechny otázky. Náš Elihů je vtělením takového mladé živé víry. Ale pozor víry v počátečním (mločím) stádiu. Z vývojového hlediska je jeho fundamentalismus nevyhnutelný a proto legitimní. Mladý burčák ještě nedozrál ve víno, mlok ještě nedorost v žábu. Proto ho Bůh nekárá. Ale ani ho nechválí. Nemůže být jiný.

Tato první víra bez rozpor musí podle Pecka projít kvašením. Z období okouzlení do období krize. Musí projít kvašením pochybností a nezodpovězených otázek. Víra naráží na realitu - skutečnost je jiná než by podle předžvýkaných představ víry měla být. Víra měla včera odpovědi na všechny otázky a dnes se zdá, že má otázky na všechny odpovědi. Před mladou černobílou jednoduchou Elihuovou vírou bez rozporů stojí Jobova víra, která právě podstupuje krizi nezodpovězených otázek. Vlastně otázek, které ani, jak z knihy vyplývá, nemohou být rozpovězeny. Není možné na ně nalézt odpovědi. Je s nimi potřeba žít. Elihů a jeho předřečníci zaplavují Joba přívalem odpovědí. Job před ně klade své otázky, na které jejich jednoduché odpovědi z nedělní školy nestačí. Když naše víra narazí na hranice, na realitu něčeho jiného, ono jiné se sebou nese Boží hlas. Naše víra je pozvaná, aby odložila hotový svět s jeho zjednodušeným, černobílým základem a vstoupila do reality neznáma nezodpovězených pochybností. Chce to odvalu, nechat si Bohem zbořit svět, nechat sebou do základů zatřást a střetnout se s cizí temnotou a jít nevyšlapanou cestou důvěry.

V tomto neznámu, se víra učí důvěřovat Bohu nejen v tom, čím si je člověk jistý, ale i v tom, v čem si nikdy být jistý nebude. Taková víra už nemůže být uzavřena v bezpečném hnízdečku předem daných odpovědí.

Problém, který s Jobem mají jeho přátelé, je vlastní každému církevnímu společenství. Ze strachu z chaosu, neznáma a nejasnosti církve uchovávají tradici víry a brání se vstoupit do kritické fáze víry. Skepse, pochybnosti, kritika nebo nezodpovězené otázky jsou v komunitách víry časno vnímány jako odpadnutí od víry.

Sociální mechanismy skupiny se snaží víru zachránit tím, že své členy tlačí zpět do infantilního stádia. Mladé víno nemá jak vykvasit a tak se kazí a zahnívá. Mloku nikdy nenarostou nohy a plíce.

I když Elihu a jeho starší předřečníci mluví tím samým jazykem, Bůh jejich víru hodnotí zcela protikladně. Zatímco Elihův radikalismus je živý a autentický a Bůh jej mlčky nechá být s nadějí, že z toho vyrostě. V osobách zralých mužů víra zdegenerovala za zakrslou víru, která se živí už jen nostalgickou vzpomínkou na svůj počátek. Starši se snaží dávat ty samé otřepané odpovědi jako vždy, ale už to nefunguje. Už měli být jinde. I přes svůj věk jsou stále mloci a jejich burčák se zkazil. Takovou zakrslou víru Bůh ve své závěrečné promluvě ostře kritizuje.

Je čas růstu, je čas zrání, je čas kvašení. Je třeba vystoupit z lodi a začít chodit. A selhávat a topit se. Ale také nalézat Boží ruku. Učit se žít s nezodpovězenými otázkami. Otevřená novému, neznámému. Z tohoto neznáma k nám mluví Bůh. Mloka Elihua Bůh ještě nechal být, ale starci už takovou milost nedostali.

Budeme slavit památku večere Páně. Ať je nám posilou a povzbuzením na naší cestě do plnosti v Kristu. Amen.